

Egy szabólegény vándorlása Kiskunfélegyházától Párizsig

Kiskunfélegyháza 1876-ig a kiváltságot Jászkun kerületbe tartozott. A kézművesipart a kerületben is szigorúan céhes keretek között művelték. 1848 előtt a kerületben 63 céh működött, ebből a Kiskun-ságban 22, Kiskunfélegyházán pedig 6.

A kiskunfélegyházi szabók és szíjjártók 1766-ban nyerték el célprivilegiumukat, mely a mesterré válás és a mesterség folytatásának kereteit szabályozta. A mesterség fortélyainak elsajátításában és tökéletesítésében nagy jelentősége volt a legények vándorlásának, hiszen így a helybeli mestertől tanultakat más vidéken szerzett tapasztalatokkal egészíthették ki. A vándorlás során a törekvőbbek idegen országokba is eljutottak, amint ez a félegyházi szabólegény *Mihálovics Sándor* esetében történt.

Mihálovics Sándor korán — 9 éves korában — árvaságra jutott. Apjáról maradt öröksége 14 hold föld és némi házi ingóság volt, amelyen az akkor 13 éves Gábor bátyjával osztozott. Az árvák javait a közgyám kezelte, s az intézte taníttatásukat is. Érdekes módon mindkét gyermek szabómesterséget tanult, inaséveiket ugyanannál a céhbéli szabómesternél töltötték. A gyermekek 12 éves korukban szegődtek el inasnak, s az inaséveket követő vándorlás után mindketten céhbéli mesterek lettek. Gábor szülővárosában, Kiskunfélegyházán, Sándor pedig a fővárosban vált céhbéli mesterré. A két testvér közül Sándor vándorlása során Párizsig eljutott, sőt Londonba is szeretett volna elmenni, de terve megvalósulásáról nincs tudomásunk.

A vándorlás körülményeiről, tapasztalatairól levelekben tudósította a közgyámat, akitől leveleiben pénzt kért költségei fedezésére. Mihálovics Sándor vándorlását 1840-ben kezdte, s 1845-ben tért haza. Levelei — melyek közül hármat közlünk — tükrözik a vándorlás nehézségeit, Mihálovics tudásvágyát, s egyben képet adnak a korabeli életkörülményekről. Megmutatják — szinte mint a mesében — egy szegény sorsú, tanulni vágyó szabólegény rácsodálkozását a világra. (A levelek eredeti példányai megtalálhatók a kiskunfélegyházi levéltár V. 101. B. állagában az árvaszamadások között.)

Bánkiné Molnár Erzsébet

Nemzetes Nótárius Úr!

Miolta Bécsben élek, mintegy új világ tűnt fel előttem. Esmeretem ebben a gazdag és fényes városban annyira öregbedett, a mennyre előre nem gondoltam. Ez, nem fogyasztotta volna, sőt inkább nevelte tanulási vágyamat, úgy hogy szándékom van még tovább is menni, különösen a világnak ama nagy nevű fővárosát, a műveltségnek bámulusát központját, a legékesebb s meglepőbb divatoknak forrását Páriszt meglátogatni. Célom az, hogy magamat mesterségemben minél inkább kipallérozzam, felül emelkedjem a közép-szerűség, s visszatérvén, és hazám fővárosában megterelepedvén, sem Magyarországnak, sem szülőföldemnek a kedves Félegyházának gyalázatjára ne legyek.

E végre arra kérem a Nemzetes Urat méltóztatnék oly kegyes lenni irántam, hogy az intereszes pénzemnek az érdemes tanács általi letartóztatását eszközölje ki. A párisi utat a jövő tavasz elején fogom elkezdni, s még addig fogom a Nemzetes Urat tudósítani, hogy mikor lesz a pénzre szükségem... — Hogy célom szent reményem mind a Nemzetes Úr, mind az érdemes Tanács által fogják látni. Megújítván tehát még egyszer kérésemet, s a Nemzetes Úr közbenjárásáért alázatosan esedezvén, maradtam

A Nemzetes Nótárius Úrnak

alázatos szolgálja
Mihálovics Sándor

Tekintetes Nemes Tanács

Én nagy könyörgéssel folamodtam még Bécsből a páriszi útra azon intert, várakoztam is két hétig de én semmi sem kaptam tehát az órámat pénzér tettem s útnak indultam, és nem is gondoltam volna ol sokba kerüljön, az úton elkölletett ruháimat adni mert télen nem megyen munka, tehát sehohse kaphattam munkát, mert ha munkát kaptam volna nem vesztegettem volna az ruhám mer úgy akartam hogy megyek egyenest Párisba, valahol dolgozok és pénzt keresek deha nem kaptam mennem vagy akartam se azért most olyan vagyok ágszakat, ellyan ruhám vagyon hogy szegyelek ember elébe mení, kerestem még most anyi amit a többi német aki Párisba jön annak fizetése szaladhatok haza mert messze vagyok hazától, hiszen azon inter úgyis azért van hogy árvák bizonyos szükségére adatoxyon én még eddig semmit nem kaptam, most utolsó szükségemben segítsenek rajtam mert joban esik mint koldusnak mer idegen földön vagyok, mer töbet nem kívánhatnk tölem hogy magam keserves keresetemmel Párisba jöttem. egyhuzamba úton tsak tíz egész hétig voltam. csak gondolhattyák szenvednem, főtet hát hétig nem ettem, hogy majd éhen nem haltam. koldulni nem szabad volt mert aki koldul azt meg kötik mint a kutyát, mer minden faluba fölgyivázók voltak, és babaros országba mikor beléptem tíz pengőt mutatni máskép benem eszreik szinte az képen Viltimberkbe, azis egy kiráság otis fekelletett mutatni mit amot mutattam, megyek tovább jön furdó hertzegező ot is pénz kérnek, hogy vanc utazó pénzem, man akar megiedtem Bétsbül kivitem hatvan forintot odaig mind elfogyot pedig tsak száraz kenyeret ettem. mitsináják elkölletet ruhámat adni és úgy mehetem be úgyiszinte Franzia Ország szint pénzt kel felmutatni úgy eszretek be. utam Párisba nékem többe került mint százhúszforintokba. magam keserves keresetemmel kétszáz mér földre jöttem Bétstül. most hála Isten csak hogy ide értem. még egyszer megkérem Nemes Tanácsot hogy keserves állapotaimra tekintsenek... segítsenek mint árván mer azon pénz amit kaphatok sokra használom... és csak egész intert küldjékel mer kevéssel nem sokat segíthetek magamon minden nagyon drága. Tisztelem Bátyámat.

14 április 1844

maradok
Mihálovics Sándor Párisban

Tekintetes Seres Úr!

legalázatosabb kérészet hozaja nyújtánám mint ügyvédünk én is levoltam tökélvé, 13-án elmegyek Párisbul. De az Szeretve úgy ütött ki hogy most maradok Párisba már az legelső szabóhoz jutottam úgy tehát még nyarat Párisban töltöm el, én úgy irtam hogy elmegyek 13-dik februárriusba de már most el múlt, s én azon levelet Szabó György úrnak küldöttem, azon levelet amelben volt az hogy elmegyek Londonba, most csak tessék ezen levelet nekik meg mutatni hogy ne talan tán avval a levéllel jöjjön elő és megmon-

dani neki hogy batóságosan küldhet pénzt nekem. Tekintetes Seres urat nagyon fogom kérni hogy ezen dologban eljárna mer már eléggé irtam leveleket és még én semmiben se részesültem. aszt gondolják hogy Párisba csak olyan könnyen lehet jutni, elég pénzemel kóstálja, hanem én annak örülök csak hogy élhetek, sok ezrin ide jönnek csak lehetne de nem lehet, én alázatosan meg kérem az egész tanácsot hogy egy kis segedelemmel vonának erántam ne csak gondolni hogy korbel vagy, én úgy viselem magamat min az legbetsületeseb ifjú mer ha rosszul viseltem volna nem volnék Párisba min az igyekezetemáttal jöhetem Párisba. én azon pénzt fordított volna tanulni, mer it olyan szabást tanulhatok amit egész világban nintz csak Párisba azért kérem azon pénzt, és ere fordítom. Csókolom kezit tekintetes urak ne fogjanak meg szerenczéntul, mer ha nem küldenék az egész igyekezetem fáradságom hijában csak, mer aki Párisba haza megy sokat kívánnak és azért odahaza szegényt valjak, kérem alázatosan csak akar mikor küldeni mer el nem megyek bivást küldhetik. Maradok igen tisztelője Mihalovics Sándor
Párisba 13-dik februáriusban 1845.

Boka Károly, az alföldi cigánykirály

A XVIII. század második felében kialakult magyar tánczenei forma: a verbunkos új zenei stílusként jelent meg hazánkban, melyből Bihari János (1764—1827), Lavotta János (1764—1820) és Csermák Antal (1774—1822) magyar nemzeti zenei nyelvet alkottak, „olyan nyelvet, amely alkalmasnak bizonyult a forradalmi magyar romantika eszmevilágának tükrözésére, eredményesen mozgósított a hódító napóleoni hadjáratok elleni nemzeti felkelésre, s előkészítette az 1848-as magyar forradalmat”. A verbunkos zenét 1800 óta a külföld is „magyar zene” néven ismerte, hiszen a magyar népzeneét csak az 1900 körül megindult gyűjtőmunka kezdte feltárni (Bartók, Kodály), s a feltárás egyik fontos feltétele a fonográf feltalálása volt.

A verbunkos zene művelői, méginkább legtehetségesebb tolmácsolói közé tartozott a híres debreceni cigányzenész: Boka Károly (1808—1860). Régi debreceni cigányzenész dinasztia sarja volt, Debrecen szülője. Atyjának, Boka Sámuelnek, a város konvenciósi zenészenek hegedűje születt meg legelső hangként bölcsője fölött. Már a kisiskolás gyermeket is jobban érdekelte a könyveknél a hegedűje. Zenei tehetsége nagyon korán kibontakozott. Iskolatársaiból zenekart szervezett, s alig töltötte be 16. életévét, amikor a városban 20-24 tagú zenekarával nem mindennapi népszerűsége telt szert. Korán érett férfivá, mint ahogy korán vált hangszerének mesterévé is. 18 éves korában már családot alapított, Vékony Annát vette feleségül. Nemsokára népes család, kilenc gyerek zsbongta körül, s ő ezt a nagy családot egyszál hegedűjével tartotta el.

Boka kezében a hegedűnek különös varázsa volt. Könnyen könnyekre tudta fakasztani hallgatóját, de vidámságot is tudott csiholni a szomorúságból. Bravúros technikája, természetes előadásmódja, művészi átélése nagy vonzerő volt. Kortársai így nyilatkoztak róla: „Alakja szépnek mondható, szemei élénkek, tüzetlővelők voltak, s midőn hegedűjét állá alá illesztette, nyirettjűjén oly átszellemlen nyugodott a fő, mintha művész vésője alól került volna ki, s ilyenkor a sziréni hangok a legutolsó pénzdarabot is kicsalták a hallgatók tárcájából.” Ismét mások véleménye: „Melengetett, borzalt és simogatott művészetének tüze, játékában semmi idegen elem nem volt, csak magyar zamat.”

Az 1840-es években Martinovicsnak volt Debrecenben híres cigányzenekara, de Boka jóval felülmúlta őt. Műsorán verbunkosok, hallgató nóták, palotások, csárdások szerepeltek. Városában, ahol a középkor folyamán beköltözött cigányság minden viszálykodás nélkül megfért a törzsökös debreceni polgársággal, nagyon népszerű lett, de a városban kívül is, az egész Tiszántúlon, szerte az Alföldön ismerték nevét. Nem eshettek meg családi ünnepek, sem Debrecenben, sem a közeli, s távoli vidékeken, ahol ne ő muzsikált volna. Az alföldi „cigánykirály” híre a debreceni országos vásárookra sereglett emberek sokasága vitte széjjel az ország minden tájára, sőt külföldre is. Hegedűjével évtizedeken át uralta Debrecen, a szabadságharc előtti évekig az Aranybika fogadóban muzsikált, de megfordult a Táncos Kovács-házban, s a Fehérlő szállodában, sőt Aranyiné ifiasszony vendéglőjében is. A vásárookra érkezők mind hallani akarták őt. Szerzeményeit először mindig városában mutatta be.

A nagyvásárookra érkezett vagonos ifjak napokig dárídóztak az Aranybikában. A könnyelműségükről híres gavallérok (Recsky András hevesi, Ibrányi Ferenc szabolcsi, Tarcsay Samu szatmári, Csernovics Péter bihari, Józsa Gyuri hevesi földbirtokosok) hetekig tartó dárídokban uszatták el az ősi földet. Ilyenkor Bokának és zenekarának lábáról hetekig nem került le a csizma. Ibrányi ilyen mulatozás alkalmából százezreknek lépett a nyakára. (Később el is szegényedett, Boka anyagi segítséget ajánlott fel neki, de büszke volt ahhoz, hogy elfogadja.)

Boka ezeket kerestet vonójával, szülője volt a város határában, s értékes háza a Várad utcában. A városi tanács 1846-ban felvette a város polgárainak sorába. A civis társadalomba való befogadása óriási elismerésnek számított a büszke városban. Az elismerés művészetének s emberségének egyaránt szólt. Debrecen tartári társadalma befogadta maga közé a kirekesztett cigányság fiát! „Talán az egyetlen cigány volt Magyarországon, akit még az urak is per maga szólítottak.” (Nem tegezték!)

A bőség kosarának birtoklása, a kitüntetés azonban nem tették Bokát elbizakodottá. Nem felejtette el, honnan indult, puritánsága, mintaszerű családi élete, szolgálatkészsége, nemes művészete sok barátot szer-